

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
معاونت آموزشی

زبان اشاره فارسی (جلد اول)

تهیه و تألیف:

کمیته پژوهش و توسعه زبان اشاره

گروه آموزش شنوایی شناسی

سال ۱۳۸۹

زبان اشاره فارسی ایران بهادری... [و دیگران] با همکاری طاهره محمدپور، بهناز نسوادرانی: کمیته پژوهش و توسعه زبان اشاره زیر نظر ایران بهادری، محسن لوح موسوی - تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۸۴، ج ۲، مصور.

ISBN 978-964-8863-07-9: (ج ۲): ۴۰۰۰۰ ریال

ISBN 978-964-8863-08-6: (ج ۱): ۴۰۰۰۰ ریال

ISBN 978-964-8863-21-5: (دوره)

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا

جلد دوم این کتاب با ترجمه عربی علی زنجانی و علی رضوی و با ترجمه انگلیسی ایران بهادری منتشر شده است.

۱. کرولالها - روشهای ارتباطی ۲. کرولالها - آموزش ۳. زبان ایما و اشاره ۴. زبان علامت الف. بهادری، ایران، ۱۳۳۴ - ب. محمدپور، طاهره، ۱۳۲۰ - ج. نسوادرانی، بهناز، د. زنجانی، علی، ه. رضوی، علی، ۱۳۴۲ - م. مترجم، و دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، کمیته پژوهش و توسعه زبان اشاره، ز. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

۳۷۱ ۹۱۲۳

HV ۲۴۷۱ ۲

۳۷۱۸۷-۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نام کتاب: زبان اشاره فارسی (جلد اول)
تهیه و تألیف: کمیته پژوهش و توسعه زبان اشاره، گروه آموزش و توانبخشی ناشنویان: ایران بهادری - مرتضی پیروزی - حبیب تهرانی زاده - الهه قاسمی شاد - محسن لوح موسوی - رضا محمودی با همکاری: طاهره محمدپور - بهناز نسوادرانی
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۶۳-۰۸-۶
طراحی اشارات: شعبه نواب تهرانی طراحان فلش: مرتضی پیروزی - رضا محمودی
زیر نظر: ایران بهادری - محسن لوح موسوی
طراح جلد: پرسا کرمانی زاده
مشاور ادبی: منصور استخیری
مشاوران اجرایی: تقی ناصر شریعتی، عطاالله هنتوی
شمارگان: ۳۰۰۰ جلد
قیمت: ۴۰۰۰۰ ریال
چاپ اول: ۱۳۶۸ چاپ دوم: ۱۳۷۵ چاپ سوم: ۱۳۸۴
نوبت چاپ: چهارم
چاپ: خاورمیانه
سال انتشار: ۱۳۸۹
ناشر: انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
نشانی: اولین، بلوار دانشجو، خیابان کودکیار، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
تلفکس: ۲۲۱۸۰۰۸۱

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

چنانکه می‌دانیم اصلاح و بهبود کمی و کیفی فرآیند نشر و چاپ کتاب همواره با دشواری‌های و چالش‌های جدی همراه بوده و نیازمند هماهنگی میان ساختارهای فرهنگی، علمی، اجرایی، اقتصادی و اجتماعی می‌باشد.

اما از آنجا که اهداف و رسالت دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ارتقای سطح دانش، نگرش و رفتار افراد جامعه می‌باشد، لذا تلاش می‌نماید تا به رغم تمام دشواری‌های موجود با نشر آثار اساتید، اندیشمندان و پژوهشگران در زمینه‌های توانبخشی، رفاه، روانشناسی، علوم اجتماعی و... در جهت رفع موانع موجود گام بردارد و با افزایش سطح دانش و آگاهی در کاهش مشکلات و پیشرفت کشور سهیم شود.

اینک، مرکز انتشارات دانشگاه امید آن دارد با عنایت ایزد منان و هم یاری و هم اندیشی اهل قلم در این راه پرفراز و نشیب موفق شود.

زبان اشاره، یک سیستم ارتباطی می‌باشد که از تعدادی علائم دیداری قراردادی تشکیل شده و بزرگترین ویژگی آن این است که توسط خود ناشنوایان خلق و ابداع شده است، به طوریکه هر بیننده‌ای به آسانی آنها را درک می‌کند.

کتاب حاضر که با انتخاب مناسبترین علائم اشاره به گردآوری و تدوین نشانه‌ها پرداخته است نتیجه تلاش همکاران در کمیته پژوهش و توسعه زبان اشاره می‌باشد، که امیدواریم در فراگیری این زبان مؤثر بوده و نیازهای اولیه در برقراری ارتباط با ناشنوایان را رفع کند. البته یادگیری آن مستلزم رعایت تمامی اصول است لذا استفاده از آن را به کلیه علاقه‌مندان، محققان و دانش‌آموختگان توصیه می‌کنیم.

انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

فصل هفدهم: مسافرت و وسایل حمل و نقل ..... ۱۱۷ / 117

Chapter 17: Travel and transportation

فصل هجدهم: ارتش و انتظامات ..... ۱۲۳ / 123

Chapter 18: Military service

فصل نوزدهم: جغرافیا و عوامل طبیعی ..... ۱۲۹ / 129

Chapter 19: Geography

فصل بیستم: گیاهان و اصطلاحات مربوط ..... ۱۳۷ / 137

Chapter 20: plants

فصل بیست و یکم: جهت ها ..... ۱۴۱ / 141

Chapter 21: Directions

فصل بیست و دوم: زمان و قیدهای زمانی ..... ۱۴۵ / 145

Chapter 22: Time and adverbs

فصل بیست و سوم: اماکن ..... ۱۵۱ / 151

Chapter 23: Places

فصل بیست و چهارم: کمیت و اصطلاحات مربوط ..... ۱۵۲ / 153

Chapter 24: Quantity and measurement scale

فصل بیست و پنجم: اقتصاد و ریاضیات ..... ۱۵۷ / 157

Chapter 25: Economy and mathematics

۱۶۱ / 161..... فصل بیست و ششم: جانوران و اصطلاحات مربوط

Chapter 26: Animals

۱۶۷ / 167..... فصل بیست و هفتم: متفرقه

Chapter 27: Others

۱۷۳ / 173..... لیست لغات فارسی

List of Persian words

۲۱۷ / 217..... لیست لغات انگلیسی

List of English words

www.ketab.ir

مقدمه چاپ سوم

با توجه به پیشرفت‌های حاصل از تحول در صنعت الکترونیک در تشخیص کم‌شنوایی در اوایل دوران نوزادی و امکانات بررسی و توانبخشی ناشنوایان مادرزادی و آگاهی عمومی در جهت پیشگیری از بروز ناشنوایی‌های جدید، زبان‌آموزی کودکان ناشنوا بسیار تسهیل گردیده است ولی با این وجود به دلیل گستردگی محل زندگی ناشنوایان در نقاط مختلف کشور و محدودیت‌های موجود در دسترسی کامل همه ناشنوایان به خدمات توانبخشی و زبان‌آموزی ما را بر آن می‌دارد که همواره در جهت ارتقاء و تصحیح زبان اشاره که ویژه ناشنوایان می‌باشد اقدامات لازم را انجام دهیم به این منظور کتاب جلد اول زبان اشاره که چاپ اول آن در سال ۱۳۶۸ انجام شده بود با نظرخواهی از ناشنوایان و مربیان آنان و اصلاح اشاره تعدادی از لغات و در صورت لزوم افزودن لغات جدید و مورد نیاز برای چاپ سوم آماده گردیده است امید است با مطالعه آن توسط ناشنوایان و خانواده آنان و مربیان و کارشناسان زبان‌آموزی ناشنوایان ما را در جهت غنی‌سازی گنجینه لغات ناشنوایان چون گذشته یاری و ارشاد نمایند.

دکتر یونس لطفی

مدیر گروه آموزشی و توانبخشی ناشنوایان

مقدمه

ناشنوایی و علل آن

ناشنوا فردی است که قبل از زبان‌آموزی و یا پس از آن شنوایی را بکلی از دست داده باشد. بدان معنی که نه قادر به شنیدن است و نه میتواند صحبت سایرین را مستقیماً از راه گوش درک کند.

نیمه شنوا- به شخصی اطلاق می‌گردد که دچار اختلال شنوایی شده و میزان شنوائیش کاهش یافته باشد ولی دارای باقیمانده‌ای از شنوایی بوده و میتواند با استفاده از سمعک صداهای پیرامون خود را شنیده و درک کند. اختلاف شنوایی بسیار گسترده و در اثر عوامل مادرزادی- ارثی- بیماری- استفاده بی رویه از بعضی داروها و حوادث و سوانح حادث می‌گردد. در کشور ما براساس آمار سال ۱۳۶۵ تعداد ۸۴۳۲۴ نفر ناشنوای مطلق وجود دارد که تعداد آنها در سطح روستاها بیشتر از شهرها و جمعیت مردان نیز بیش از زنان بوده است. بهرحال آن گروه از ناشنویان واقعاً دچار اشکال در برقراری ارتباط می‌باشند که قبل از یادگیری زبان ناشنوا شده باشند و موضوع ارتباط برای آنهاست که بسیار جدی و مهم است.

زبان

وسیله ای است قراردادی جهت ایجاد ارتباط با دیگران و هر قوم و ملتی بنا بر وضع خاص فرهنگی اجتماعی خویش دارای زبان ویژه ای است که فهمش برای سایر اقوام میسر نیست مگر با آموختن آن.

از سونی برخی از محققان بر این عقیده‌اند که مغز بشر دارای ساختاری درونی قبل از فرم‌گیری برای اکتساب زبان است، مثلاً نوزادان در سال اول تولد یک سیستم ارتباطی خاص با مادرانشان برقرار میکنند که مبتنی بر حرکات و وضعیت سر و صورت و بدن برای نمایاندن حالات و احساسات درونی آنها است و مادر

بتدریج آنچنان آشنایی با علائم مذکور پیدا می‌نماید که حتی تفاوت مابین گریه ناشی از درد یا گرسنگی را نیز بسهولت درمی‌یابد و این سیستم ارتباطی که براساس مکانیزم خودبخودی نوزادان در چند ماه اول زندگی بنا می‌شود در سنین بالاتر نیز نقش اساسی در ارتباط غیرگفتاری دارد و همین نوع ارتباط در سال اول از نظر ایجاد ارتباط‌های بعدی نیز بین اولیاء و کودکان دارای اهمیت بسیار است و برای پیشرفت زبان نقش مؤثری ایفا می‌نماید. چرا که کودک قبل از آنکه احساسات خود را به زبان آورد دارای اطلاعات وسیعی می‌گردد و در واقع مرحله درک قبل از شرح آغاز می‌شود و کودکان بسهولت زبان را بوسیله آموزش‌های غیرمستقیم و مستمر پیرامون خویش کسب می‌نمایند نه آنکه از راه اندیشیدن به زبان آن را فراگیرند.

متخصصان زبان کودک عقیده دارند که سالهای اولیه زندگی (۳-۰) که مغز بسرعت رشد می‌کند یکی از حساس‌ترین مراحل پیدایش زبان و رشد آن است که بدان دوره حساس Sensitive Period می‌گویند و بدیهی است منظور آن نیست که رشد زبان به کندی صورت می‌پذیرد. لذا باتوجه به اهمیت ویژه "دوره حساس" بهیچوجه نبایست در به وجود آمدن ارتباط اولیه تأخیری ایجاد نمود و لازم است به کودک ناشنوا و یا نیمه شنوا در داشتن یک دوره حساسه غنی که حق مسلم او است کمک کرد و از تمامی روشها در این زمینه بهره گرفت. زیرا غفلت در بکارگیری هر یک از روشها از پیشرفت کلی زبان در کودک ناشنوا جلوگیری خواهد کرد.

شاید در تأیید این نظریه بتوان گفت که در بین روشهای رایج، روش ارتباط کلی کامل‌ترین روش آموزشی ناشنویان است. چرا که دربرگیرنده کلیه روشهای قبلی است و در آن از تمامی عوامل ارتباطی جهت برقراری ارتباط و آموزش ناشنویان استفاده می‌گردد که اهم آن عبارت است از:

۱- استفاده از محرکهای صوتی برای دارندگان باقیمانده شنوایی

۲- لبخوانی و گفتارخوانی

۳- نوشتن

۴- حرکات و سر و صورت

۵- هیجی کردن با الفبای دستی

۶- زبان اشاره

ولی حتی بنیان‌گذار روش مذکور در دانشگاه مرلی‌لند آمریکا بنام دکتر ورنون با همه اعتقادی که به روش ارتباط کلی دارد در سال ۱۹۷۰ بر اثر تحقیقاتی که بعمل آورد اعلام داشت: "استفاده صحیح و بموقع از زبان اشاره در فراگیری زبان گفتاری و پیشرفت آن در کودک ناشنوا اثر بسیار مهم و مؤثری دارد".
زبان اشاره چیست؟

زبان اشاره یک سیستم ارتباطی است که از یک سری علائم دیداری قراردادی تشکیل شده و بزرگترین ویژگی آن این است که توسط خود ناشنوایان خلق و ابداع گردیده است (زبان اشاره طبیعی). گاهی اشارات بحدی روشن و واضح هستند که هر بیننده‌ای بسهولت آنها را درمی‌یابد، مانند اشارات ویژه خوردن-آشامیدن- خوابیدن.

دیگر ویژگی آن اینکه زبان اشاره طبیعی از کودکان ناشنوا به یکدیگر منتقل می‌گردد در حالیکه در جوامع شنوایان معمول است که زبان بوسیله اولیاء به کودکان انتقال می‌یابد.

در اینجا لازم به یادآوری است که چنانچه کودک ناشنوا دارای والدین ناشنوا نیز باشد که از بدو تولد کودک از زبان اشاره استفاده نموده‌اند پیشرفت زبانش مطابق با همان دوره پیشرفت در کودکان شنوا خواهد بود (کتاب *Can't your child hear*، بخش ارتباط). ولی از آنجا که ۹۰٪ کودکان ناشنوا از والدین شنوا بدنیا می‌آیند (کتاب *Signing*) که اغلب پدران و مادران آنها تا دو سالگی متوجه ناشنوایی فرزند خود نمی‌شوند، خطر جدی محرومیت از یادگیری زبان و آنچه در

اطراف می‌گذرد برای این کودکان وجود دارد. در کودکان ناشنوا با والدین شنوا در دو یا سه سالگی آمادگی برای تمرکز (Concentration) و درک معانی نسبت به کودکان ناشنوا با والدین ناشنوا کمتر است زیرا همانطور که کودکان شنوا ماهها و سالها در معرض صدا قرار می‌گیرند تا به مرحله تولید برسند کودک ناشنوا نیز باید در معرض علائم قرار بگیرد تا بتواند دریافت‌های خود را بازگو کند.

بررسی‌های انجام شده نشان میدهد که حتی در نقاطی که کودکان ناشنوا هیچگونه دسترسی به زبان اشاره طبیعی رایج در بین ناشنوایان نداشته‌اند خودبخود علائمی را ابداع و از طریق آن با یکدیگر ایجاد ارتباط نموده‌اند و حتی کودکان شنوایی که از پدر و مادر ناشنوا متولد می‌گردند زبان اشاره را بعنوان زبان مادری خویش می‌آموزند و در آن تبحر و مهارت می‌یابند.

اشارات در زبان اشاره طبیعی همان نقشی را ایفا میکنند که کلمات در زبان گفتاری و همانطور که کلمات از حروف مختلف شکل گرفته و با جابجایی حروف ... ظاهر و معنای کلمات نیز تغییر می‌یابد در زبان اشاره نیز هرگونه حذف، ایجاد و تغییر حالتی در تغییر اشاره و به وجود آمدن اشاره‌ای دیگر نقش دارد و اصولاً زبان اشاره دارای چهار رکن است که عبارت است از :

۱- حالت دستها

۲- حرکت دستها

۳- محل قرارگرفتن دستها

۴- موقعیت و یا جهت کف دستها

بدیهی است ارکان مذکور به هر اشاره معنی و مفهومی خاص می‌بخشد. افراد شنوا در ارتباط با ناشنوایان اغلب اشارات را همراه با زبان گفتاری خود استفاده می‌کنند که این خود یک روش بصری مناسبی است برای آموزش زبان گفتاری به کودکان ناشنوا. این طریقه یعنی بکارگیری اشارات همراه با سخن گفتن (به زبان فارسی) زبان اشاره فارسی گفته می‌شود.

ایران بهادری